

פרוטוקול מס. 24

מישיבת ועדת העבודה, מיום ו' י"א אייר תשל"ד
(3 במאי 1974), שעה 9.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- ש. ארבל-אלמוזלינו - היו"ר
- ח"כ פ. גרופר
- ח"כ ח. שמעוני
- ח"כ מ. כהן
- ח"כ א. אבטבי
- ח"כ י. יודין
- ח"כ א. מויאל
- ח"כ מ. ברעם

מוזמנים:

שר הקליטה, מר רוזן
עמית אהרן - יועץ שר הקליטה

מזכיר הוועדה:

ש. צמח - מ"מ מזכיר הוועדה

רשם:

"חבר המחרגמים"

סדר היום: דיון בעניני קליטה - שאלות לשר הקליטה וחשובות השר.

היו"ר ש. ארבלי:

רבותי, אני מתכבדת לפתוח את הישיבה. אני מקדמת בברכה את שר הקליטה ואת חבר עוזריו, ואני מודה לך על שנענית לבוא בפעם נוספת להמשך הדיון שהתחלנו אותו איתך, לשם שאלות ותשובות וסימוך דרכים וקווים. השר היה אצלנו ב-27 למרץ ולא היחה אז אפשרות לתת לחברי הוועדה לשאול שאלות והערות, והחלטנו לקיים ישיבה נוספת בנוכחותו של השר, כדי שנעיר את מה שיש לנו להעיר, בעקבות ההרצאה שהוא השמיע בנושא קליטת העליה.

היום נתונה הרשות לחברי הוועדה, קודם כל, ולאחר מכן תהיה אפשרות להשיב. בבקשה.

ח"כ י. יודיץ:

אני רוצה לדעת אם יש אמת בכך, שחלה תפנית חדה לא רק במימדי היציאה מברית המועצות, אלא גם בכיוון שבו בוחרים העולים את דרכם מהרגע שהם מגיעים לוינה. ידיעות בלתי פורמליות שאני קבלתי מדברות על תפנית חדה באמת. אינני רוצה להשתמש במספרים, כי אינני חושב שהם מוסמכים, אבל מדובר באחוזים הרבה יותר גבוהים מאשר 10% שהוזכרו בעתונות.

אם זה נכון, הייתי רוצה לדעת, מה היא המדיניות של משרד הקליטה וממשלת ישראל נוכח התפתחות זו.

יש לי שאלה נוספת שהחלבטתי מאד אם להציגה כשאלתה לשר הקליטה בכנסת, ולבסוף העדפתי לא להביא אותה כשאלתה. התעוררו אצלי ספיקות חמורים בקשר לידיעות שקראתי בעתון, שלפאבל ליטווינוב שיצא מברית המועצות לפני כמה שבועות ניהנה, כאילו, אשרה ליציאתו לישראל, ומכל מקום, את האפשרות לצאת מברית המועצות הוא קיבל על סמך נסיעה לישראל. בזמן הוא הודיע בכל הצנורות האפשריים שאין לו כלל כוונה לעלות לישראל, ללא כל יחס למה שמתרחש ברוסיה עצמה, ולתנועה דמוקרטית שקיימת בצורה זו או אחרת שם, ולמדיניות חדשה של ממשלת ברית המועצות לאפשר לצאת לכמה ממתנגדי המשטר מגבולות ברית המועצות, אני שואל האם יש אמת באינפורמציה זאת ששמעתי על פאבל ליטווינוב, ואם יש אמת או גרעין של אמת בזה, אני שואל האם רצוי שממשלת ישראל תשאיל את שמה של ישראל בהזדמנות כלשהי ולאדם כלשהי כסיוע ליציאתו מברית המועצות, אם אין לו כוונה לעלות לישראל. אז היום אולי זה מקרה יחיד, אבל יש לפניך זה משמעות ממדרגה ראשונה ואנחנו חייבים לנקוט עמדה בענין זה. זה ענין ציבורי ומצפוני ממדרגה ראשונה.

ח"כ א. מויאל:

גם אני לא יכולתי להיות נוכח בפגישה הקודמת עם השר, והבעיה שמטרידה אותי היא אחת הבעיות היסודיות שכולם מדברים עליה במדינת ישראל, ואני מתכוון לפיזור האוכלוסיה. מספרים שפורסמו על ידכם ותוכניות של ממשלת ישראל לגדול במשך שנים רבות, וכך פעולות כיצד לפזר את האוכלוסיה, הם דבר יפה. אבל כאשר אתה רואה היום את חלוקת האוכלוסיה באזורים הגיאוגרפיים, אז התמונה היא מאד עגומה. ואם אני לוקח את השנתיים האחרונות או אפילו רק את השנה האחרונה, שנת 73, אז לפי פרסומים של משרד הקליטה קרוב ל-60% נקלטו באזור החוף (תל אביב רבתי) בירושלים 8%, ואזורי פיתוח 32%. (כל זה במספרים עגולים)?

וכשאני מדבר על דירות, הרי כוונתי היא גם לדירות פרטיות שנמכרו, אבל גם דירות שנבנו על ידי הממשלה וסובסדו, הרי המספר הוא הרבה יותר גדול ומשמעותי. יש מעט משכנתאות שהלכו לאזור הפיתוח, והחלק הגדול הלך לאזורי החוף.

נקודה שלישית: אם המראה הוא סימפטומטי ואינדיקטיבי, אז מספר הטלפונים שחולקו בארץ מראה לנו, שמאשקלון עד אילת מספר הטלפונים שחולקו שם שווה לעיר חולון לבדה, וכל זה בשנת 73.

אז מדברים על פיזור אוכלוסיה ועל בעיה בטחונית, ובכל זאת ישנה אזלת-יד. מדיניות ישנה, אבל היא אינה מבוצעת. הייתי רוצה לדעת אם זה אזלת-יד, אם זה לחצים. אם תל אביב יכולה ללחוץ על כך שרוב הבניה תהיה אצלה, ואם חיפה יכולה ללחוץ בכוון זה, ואם רמת-גן וכל אזור החוף, הרי אולי אפשר ללחוץ גם בגליל? היום הגליל מהווה סכנה. והיינו רוצה לדעת מפי השר, האם זה אזלת-יד, חוסר יכולת לבצע מדיניות או משהו אחר. האם קיים פער בין ההצהרות שלנו לבין המעשה, או שיש קבוצות לחץ. ואם יש קבוצות לחץ, אז בואו נארגן את הגליל או את הנגב ואזורי פיתוח שיתחילו להפגין. אינני יודע אם זאת צורה הולמת. לדעתי זו בעיה בטחונית, משימה לאומית ממדרגה ראשונה, ואני רוצה לדעת איך משרדך מתכוונן לקראת שנה זו לכוון את העליה שתבוא.

ח"כ גרוסטר:
בסיור שערכנו בלוד הצטיירה לנו תמונה עגומה מאד, וזה בהמעטה. ואני חושב שאנחנו כחברי וועדה לא צריכים לקבל את המציאות האמיתית מכך שאנחנו צריכים ללכת לראות. אני חושב שלנו כחברי כנסת, מגיע לשמוע מכס על כך, ואת האמת. זו לא שאלה פוליטית, זו לא שאלה שמישהו מגן על מישהו, זו שאלה של מציאות. כבני הארץ הזו אנו חיים כל השנים במציאות מסוימת, ומי שרוצה לבוא לישראל ומי שרוצה לחיות כאן יהודי, צריך לקבל את המציאות הזאת. אנחנו לא יכולים להבטיח לאף אחד יותר ולא יכולים לתת יותר ממה שיש לנו.

אני חושב שיש השלכה גדולה למה שראינו בלוד, גם באם, חס וחלילה, תואץ העליה, או כפי שנאמר כאן, שמתחילים לחפש ארצות אחרות. ומה ראינו? אני חושב שהעליה מרוסיה נמשכת כבר שנה חמישית. ואם אנחנו, מדינת ישראל, לא יכולנו במשך השנים האלה להביא בלוד מצב אחר, שעולים באים לאחר כל כך הרבה שנים ירגישו אחרת, אז זה רע. מה קרה שם? לקחו איזה מחסן ישן ואילתרו אותו לקבלת עולים. יש שם מקומות ישיבה ל-30 איש, חס, בחורף דלף גשם.

כשבאים בפעם אחת 250 או 200 עולים, לשמחתנו, עומד אחד מפקידי משרד הקליטה על המדרגות, כי כדי לעלות למחסן הזה צריך לעלות במדרגות. הוא עומד על המדרגות כשומר מכוון ועוצר אותם. תחארו לכם, אנשים באים ממרחק כזה עם המזוודות, והוא עוצר אותם על המדרגות ואומר: תחכו, אין מקומות. ורק כאשר הכוון השני שם עוברים את הספול הישיר, מתפנה, רק אז הוא מכניס עוד קבוצה. לא די בזה, הרי אין שירותים. ואם אדם נצרך לשירותים, אומרים לו: תלך לשם. הוא יורד ונכנס לאולם שהוא מפואר ביותר, וריק. באותו יום לא באו תיירים ולא באו חוזרים ולא באו מטיילים. וממנו הוא הולך לשרתים של המקום המפואר הזה. ואדם שחי בשלטון רוסי והוא בא לכאן, אז במקום שיקבלו אותו למטה, שיקבלו אותו באולם היפה הזה, ושיקבלו את כל המטיילים למעלה בכוך - מקבלים אותו בכוך למעלה.

לא למדתי פסיכולוגיה, אבל כאיש ציבור עסקתי עם אנשים בשטח מוניציפלי. אתם יודעים מה זה? זה הלם, זו מכה. כך מקבלים עולה מרוסיה ברגעים הראשונים לרידתו ממטוס? זה לא שאלה של הספת מוסר, וזה לא שאלה של מי האשם. אבל זה דבר שהוא איום ונורא יותר גרוע מזה לא יכול להיות. אם אנחנו מתמרמרים שהעולים יושבים שם ורוצים דווקא באזורים שלהם, או שזורקים להם פתקאות מלמעלה לאן שיבקש ללכת - אני מבין את המנטליות הזאת. אי אפשר בלי זה. אבל מה שאני אומר לכם הוא עגום. וכל סיבה שאתם תאמרו, שקבלן אחד עושה קונסטרוקציה, וחברה קיבלה מקנדה והשניה מאוסטרליה - זה לא משנה לי. כולנו היינו בצבא ואתם יודעים שחייל הוא תמיד טוב, ואם הפעולה לא מצליחה זה מכיוון שהקצין לא שווה. וכקצין בצה"ל אני מצדיק את זה. תמיד המפקדים הם האשמים. החיילים תמיד טובים, רק תלוי כיצד מנהיגים אותם.

כל זה לחשומת לב. אין זה עניין שאני כאיש אופוזיציה אלך לראיון עם עתונאים וכו'. פרנסה לא תצא מכאן, לא לי ולא לעולים.

אני רוצה להגיד לך, ח"כ יודין, יהודים ששומעים שיש מלחמות ויש צרות, לא רוצים לבוא לכאן. יהודים ששומעים על המלחמה - ויש מלחמה היום בארץ - אז טבעי שהם רוצים לנסוע לארץ אחרת. זה העם שלנו יממנו כולנו קורצנו. רוצים לבוא לטוב.

דבר שני ביחס לשאלת פיזור אוכלוסיה. אני נתקלתי בזה אצלנו. תהרוג, תשחוט - רק לקרית שרת, רק לאזור חולון. ככה זה. השאלה היא יותר כבדה, ולזה אני רוצה להגיע. נשאלת שאלה, והשאלה שלך היתה מצוינת בכדי שכולנו נגיע לדעה ולמחשבה, שאנחנו נדע שכל העולים מרוסיה הם קבוצת לחץ אחת; ואם כדאי לנו להמשיך להביא יהודים, אז אני לא מאמין שאתה תצליח לפזר אותם, ואנחנו שמענו דו"ח ממשרד השכון, שבקרית-שמונה במשך שלוש השנים האחרונות נקלטה משפחה או שתים בשנה. בו בזמן ש-200 זוגות צעירים מקרית-שמונה, לפי דברי ראש המועצה, יורדים. זאת אומרת, כאילו שירדו מהארץ, כי בשבילנו קרית-שמונה זה הארץ ואנחנו מעוניינים בה. היו בתים והם עמדו מוכנים לעולים החדשים, כל אלה הן השאלות שאני מפנה אליך, אדוני השר.

בעניין לוד, אני חושב שאם היו מתערבים בזה ישירות - אפשר. אני יודע שאם רוצים להרים מבצע במדינה שלנו, מרימים אותו. אני לא רוצה להשוות, חס וחלילה, אבל אנחנו באמת התרגלנו רק לרעידות אדמה? עד שאין רעידת אדמה אנחנו לא פותרים פתרונות, ואני יודע שקשה. אני איש משק ויודע שקשה. אני יודע שקשה לבנות היום. אני יודע שקשה לבצע היום. אני במישקי שלי מחקשה, מה עוד במדינה. אבל כשיש מבצע שאנחנו משקיעים בו את דמנו, אז מגייסים את כל הארץ ומרימים אותו במשך כמה חודשים, את האולם הזה שבונים במשך שנים. ואם לא יעשו את המבצע הזה, לא יגמרו אותו בעוד שנים. אני משוכנע בזה. לא יגמרו אותו. זאת לא שאלה בקורחית, אלא אני חושב שזה הבסיס של כל העליה, וחקחו את זה חשומת ליבכם. כל דבר מתחיל משורשו, והשורש שלנו זה היום הראשון שאנחנו קולטים את העולים בלוד. אולי תשנו את זה ותתחילו לקבל אותם למטה. מה יש? למה לא?

היו"ר ש. ארבלי: אני רוצה להפנות את חשומת ליבך, ח"כ גרופר. לגבי נושא קבלת העולים, יש לנו נושא לסדר היום בנפרד. היום רביעי הזמנו את מנכ"ל שדה התעופה, והודענו גם למשרד הקליטה שביום רביעי הבא עומד הנושא הזה על סדר היום של הוועדה. המנכ"ל הסכים לבוא בשעה שמונה וחצי אלינו, ולכן אז יהיה מקום לחזור על הנאום שלך, ח"כ גרופר. יש להזכיר שדוקא הם דושו עזרה כדי לשפר ולעשות למען הטבת התנאים בקבלת העולים וגם להקל על העובדים שעושים את המלאכה החשובה הזאת. אז יש לפנות למנהל נמל התעופה שהם יעשו את הכל על מנת למצוא פתרון זמני ופתרון קבוע.

ח"כ גרופר: גבירתי יושבת הראש, אומרים בהקלאות: יותר ממה שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להיניק. יש הרבה רשויות והעניין לא מבוצע, לצערנו הגדול. מה איכפת לי אם הוא אשם, או הוא צריך לעשות. אני פונה לשר שמשרדו ייכשל, חס וחלילה, אם תוקטן העליה או יבואו בטענות.

ח"כ שמעוני: אני מביין שאני מתפרץ כבר לדלת פתוחה, כי מדבריו של ח"כ גרופר הבינתי שהבעיה עומדת על הפרק. בשאחו שאלתי בקשר לכך והתשובה שניתנה לי לא סיפקה אותי. איפה מחליטים, באיזה שלב מחליטים איפה לשכך את העולים. לפי הבנתי התהליך הוא כזה: באים מרוסיה לודיעה, לא יכולים לשהות זמן רב בוניה ובאים לשדה התעופה. משענו שבשדה התעופה המצב הוא לא אידיאלי, ושם בתהליך הזה, נקבע גורלו של העולה, למעשה, לכל חייו - איפה הוא יגור, מה הוא יעשה. לי נדמה שבאיזה שהוא מקום התהליך הזה פגוע בקשר למתי ומי מחליט מה יהיה גורלו של העולה. וזה מתקשר אצלי לשאלת פיזור האוכלוסין. אינני יודע אם העולה יודע בדיוק מה הוא רוצה. יכול להיות שמיעצים לו, יכול להיות שלא מיעצים לו. אני יודע מה הן העדיפויות שהמדינה צריכה לנקוט בהם.

ולפי דעתי, לאור מדיניות של 26 שנות המדינה בפיתוח אוכלוסין, אנחנו עדיין אוכלים את פירות הבאוסים שלנו, שכאשר יש שתי ישראל. יש עדות מזרח כאן ועדות מערב שם, והתהליך הזה נמשך אחר כך בבתי הספר, בחיים, ובכלל אין שום נקודות מיפגש. אני לא יודע באיזה מידה ישנה היום תשומת לב לקירוב אוכלוסיה, גם אם הדבר הזה לא מוצא חן כל כך בעיני העולה, מפני שאינני בטוח שעולה מרוסיה, שללא כל ספק זו עליה אידיאליסטית ובאה בהחלט מתוך אידיאל, מתוך מאבק ואהדה לציון, היא לא תהיה מוכנה גם לאיזה קרבן לאומי. אני לא מאמין שאין זה כך. אפילו מלעיטים אותה באלף הלעטות של מה כדאי ומה לא כדאי. אני בטוח שאם תהיה הסברה בזמן ומתאימה, העולה מרוסיה שהוא עולה עם אידיאלים נשגבים ירצה לתת את תרומתו לבנין של עם יותר טוב. השאלה היא, איך עושים את הדבר הזה.

לזה מתקשרת שאלה, שלכאורה, משלימה את השאלה הזאת. אני אמנם בעד פיתוח אוכלוסין, בעד עירוב עדות, אבל יחד עם זאת, לא לשבור את המנהיגות ואת הקהילה של העדות. כלומר, את שני הדברים יש לעשות יחד. אתה יכול שבאותה עיר יהיה מיקבץ של שכונים של אנשי עדה אחת, אבל בסמוך אליהם, בהחלט באותה שכונה או שכונה קרובה, שיהיה מיקבץ של עדה שניה. מדוע אני אומר זאת? כשאתה שובר קהילה, כשאתה מנתק אותה מהמנהיגות שלה, זהו עדר שקשה מאד לגבש אותו. בכלל, חיי הקהילה נקבעים בתהליך של הכבה הרבה שנים. חשוב מאד שציבור מסוים עם מנהיגות שבעית שבאה איתו - אם באה איתו - תהיה ביחד איתו. כלומר, באיזה מידה יש מדיניות מודעת לשני הדברים הללו: מצד אחד, שלא יהיו עירויות פיתוח ומושבים רק של יוצאי ארץ אחת בלבד, ומצד שני, איך לעשות שבאותם ישובים אכן יהיו חלקים של קהילות עם המנהיגות שלהם, ועם שיפוח המורשת שלהם.

ולכן אני שואל, מה עושה משרד הקליטה על מנת לטפח מורשת של שנים רבות, שהיא איזה שהוא דבר שערקם עם החיים ושהוא חלק מהויות העולה, וקשה לו מאד ליותר עליו. מה עושה המשרד על מנת לטפח את הדבר הזה, על מנת לעודד את זה. אני אמנם קראתי בעתונים שפעם אחת היתה להקה של עולי רוסיה, אבל הם דברים מאד מאד מצומצמים, עד כמה שאני עקבתי אחרי זה. ולכן אני שואל, מה עושה המשרד על מנת באמת לטפח את המורשת הזאת שלא תלך לסמיון.

היו"ר ש. ארבלי: ברשותכם, גם אני רוצה להוסיף כמה שאלות והערות. בהרצאה של השר שמענו גם על מימדי העליה והירידה מהמערב, דבר שהוא, למעשה, מדאיג מאד. אמנם אתם לא אחראים בצורה ישירה לעליה מהארצות הללו ועל הפעולה הנעשית בקרב היהדות כדי להניא אותם לעלות, אבל בודאי לכם יש חלק, ואנחנו גם יודעים שאנשים ממשרד הקליטה יושבים במקומות הללו בשותפות עם הסוכנות, כדי לעשות את הפעולה ואת העבודה. אולי תוכל לומר לנו מה עושים עכשיו בארצות המערב - ואני כוונת בזה גם את צרפת אשר בה מרוכזים למעלה מחצי מליון יהודים אשר באו מטוניס ומארצות צפון-מזרח אירופה ואינם יושבים שם שנים רבות, ולמעשה, צרפת היתה תחנת המעבר שלהם כדי להגיע לישראל, אלא ששם נבמקעו ונשארו. ויש מקום לעשות פעולה גדולה בקרב היהדות הזאת בכדי להעלות אותה לישראל. זה חומר אנושי יוצא מהכלל שאפשר להביא אותו לכאן.

לכן רציתי לדעת מה הפעולות שנעשו על מנת לחדש ולהפעיל ולהעלות את האחוזים של העליה הזאת כפי שהיו לפני מספר שנים, מארצות הברית, אנגליה, ובמיוחד מצרפת אשר יש בה ריכוז. ויתכן שיותר קל לעקור את היהודים הללו משם כשהם לא נמצאים שם שנים רבות ולא היכו עדיין כל כך שורשים, מאשר לדבר על יהודים שהם שנים רבות באנגליה או בארצות הברית.

השאלה השניה שלי מתקשרת עם חלק מהשאלות ששאלו החברים. קראתי היום בעתון שבמרכז הארץ חסרות 7000 דירות בשביל עולים, ואלה עולים שכבר ישנם בארץ. יש 4000 עולים שגרים

בדירות שכורות, ו-2500 אשר מחכים במרכזי הקליטה, וכל זה קרוב ל-30 אלף נפש.

אין לי ספק ש-7000 יחידות דיור במרכז הארץ עם כל הפצוקה האחרת בבניה, זה קשה ביותר. נשאלת השאלה, האם המגמה של משרד הקליטה לגבי 7000 היחידות שישנן היום, לבנות אותן באזור המרכז, או יש כוונה - עם כל הקשיים שיהיו בכך - את העולים הללו שהופנו באופן זמני לדירות שכורות, להפנות לאזורים קצת יותר מרוחקים, או שחייבים להיכנע ללחצים שיהיו. יהיה קשה הדבר הזה, ואין לי ספק שיהיה קשה מאד להוציא את העולה הזה מתל אביב ומסביבתה לאזור יותר רחוק, אם זה רחובות, אשדוד או כל מקום אחר, ולהגיד לו ששם זה מקום הקבע שלו. אבל אף פעם בקליטת העליה לא הלכנו בדרך הקלה. תמיד הלכנו בדרך הקשה והתמודדנו עם הבעיות ויכולנו להן.

על הבעיה של הפניית עולים וחיזוקם של ישובי הספר ואזורי הפיתוח, אנחנו מדברים כבר כמה שנים. תמיד אמרו לנו שאין מספיק דירות, אין מספיק תעסוקה, אין תעסוקה מגוונת וכו'. ונשאלת השאלה, האם הממשלה ומשרד הקליטה בראש, איננו חושב שהגיע הזמן לתכנן גם בישובים הללו שתהיה תעסוקה מגוונת, שתהיינה דירות, שיהיו דירות כדי להפנות לשם עולים. בהחלט ברור שהצעדים הראשונים יהיו קשים! כפי שהיה לכם קשה בהתחלה לשלוח לדימונה ובסוף התגברתם על כך. כמו שהיה קשה בבאר-שבע והתגברתם, וכמו שהיה קשה בנתיבות. כך ישנם הכבה ישובים שזועקים לתוספת של אוכלוסיה, להתקדמות והם רוצים בקליטת עליה. אבל אין חכנית לבנות יחידות דיור לעולים, ואין חכניות ליצירת תעסוקה בשביל אותו סוג של עולים שחושבים להפנות אותו לשם. זה לא רק פועלים שיעבדו במפעל טכסטיל, אלא יש צורך ליצור תעסוקה אחרת, מגוונת, אשר עולים מסוג אחר יכולים להיות מופנים אליה.

אז כאשר היינו במעלות סיפרו לנו על משפחה אחת ויחידה של עולים: רופא שהשתקע במקום, וחו לא. מעלות זאת היא פנינה. כאשר היינו שם בשבוע שעבר ראינו שזאת פינת-חמד מבחינת הנוף, מבחינת האוכלוסיה, וגם מבחינת מקורות התעסוקה שישנם במקום. יש רקע להפנות יותר עולים לשם. שמענו שבונים 144 דירות ו-140 דירות לעולים, אבל ישנה הרגשה שלא פנו עולים לדירות הללו. וכעת התושבים התריעו על הבניה הנוספת, אמרו להם: ממילא משרד הקליטה לא ישלח עולים לשם, ואתם תקבלו אחר כך את הדירות הללו.

עוד לפני שנתיים כשדברנו על ישובה של מעלות, וכאשר אנחנו מדברים על נקודות אחרות כמו יבנאל, אז אין לי שום ספק שקשה, אבל עד כמה אנחנו נוכל להיכנע לקשיים הללו במקום לנסות להתגבר עליהם? אז יהיו קשיים במעלות, אבל נוכל ליצור אחר כך את הגרעין שסביבו יוכלו ללכת אחר כך עולים נוספים.

אדוני שר הקליטה, אנחנו רוצים לשמוע מה היא התכנית הקיימת של משרד הקליטה לגבי השנה הבאה מבחינת הפניית עולים לכל חלקי הארץ, ובמיוחד לאזורים הללו.

נקודה שלישית: בעית התעסוקה הולכת ומהווה אחד המוקדים אשר צריך לתת עליהם את הדעת באופן הרציני ביותר, ובמיוחד לגבי תעסוקת אקדמאים, כאשר 40% ולמעלה מהעולים כבר היום נמצאים במצב חמור, והוא ילך ויחמיר. וכל האופטימיות שהיחה, שאמרו לנו לפני שנתיים ושלוש שיהיה מחסור באקדמאים, אז אינני רואה אותה לתקופה הקרובה. ונשאלת השאלה, האם משרד הקליטה לא חושב שצריך להתחיל לחשוב כוון שאת האקדמאים יכוונו לתעסוקות אחרות שאין להם שום קשר למקצוע האקדמאי שהוא עבד בו או מקצוע שהוא קרוב לו. אז כל פתרון מאולתר בכוון זה ובכוון אחר, יכול להיות פתרון זמני, אבל פתרון לטווח ארוך צריך להיעשות. נשאלת השאלה אם יש בדעתכם לנקוט במדיניות כזאת, ולהגיד לעולה את האמת ולא להשלוח אותו שנה אחת, כשנותנים לו משכורת, והשנה נגמרת מה בסופו של דבר? אז לעולה יש הרגשה טובה בשנה הראשונה ובשנה השניה, אבל אחרי כן הוא עומד בפני השוקת השבורה ואומר: אין תעסוקה

במקצוע שלי. אז הוא יותר מבוגר בשנתיים, ואז הקשיים הם יותר גדולים, כי הוא התרגל לאיזה מצב מסוים. וכל זאת במקום שמהתחלה יאמרו את האמת לעולה. לומר לו: המצב הוא כזה כזה, אנחנו חייבים להפנות אותך לתעסוקה אחרת בענף אחר אשר יש לו דרישה במשק.

נקודה נוספת היא הפנייה להתיישבות. אני לא שמעתי מכבוד השר, למרות שהוא איש ההתיישבות ויש לו רגישות גדולה לנושא הזה, לא שמעתי מה הן הפעולות הנעשות בכוון זה. כאשר עבדתי בקרב העולים בשנות ה-50 באו עולים שלא היתה להם שום זיקה ולא קשר לא עם קבוצים ולא עם מושבים ולא עם חקלאות, ובכל זאת אירגנו מהם גרעינים והפחנו בהם את הרוח הציונית לבנין הארץ, ליישובה וכו'. אנהנו לא מרגישים שנעשית פעולה בתחום הזה, ואני חושבת שזה דבר שהיציאת איננה סובלת אותו. אז נכון שהעליה מברית המועצות באה מהערים. אבל ח"כ שמעוני כבר אמר: זאת היא עליה אידיאולוגית, היא באה עם אידיאל מסוים. היא רצתה לבוא לארץ, ואני חושבת שאנחנו קלקלנו אותה. אנחנו מקלקלים את העולים הללו כאשר הם מגיעים לארץ. אנחנו לא מציבים בפניהם שום אתגרים. אנחנו לא נותנים להם הרגשה של שותפות לפיתוחה של הארץ, לקידומה ולשגשוגה. שום הרגשה שותפות איך נותנים להם. זאת הרגשתי מכל המגיעים והסוירים שאנחנו מקיימים עם העולים. זאת ההרגשה שלי וזה הסיכום שאני מציבה לעצמי: שום אתגרים, שום הרגשה שותפות של העולים הללו, ואתה פוגש אותם, לפעמים, אחרי שנה או שנתיים אם הרגשת זרות.

לדעתי, כאן צריכה להיות מהפיכה במחשבה של קליטת העליה, ולא נוכל להסתפק במושג של קליטה, כאשר אנחנו נותנים לו דירה במרכז הארץ ואנחנו מספקים לו תעסוקה. רבותי, אלה הם לא היעדים של הקליטה. אלה הם לא היעדים של הבאת עולים לארץ.

נקודה אחרונה, לגבי הקליטה החברתית. יש כבר 80-90 אלף עולים מברית המועצות, ואנחנו מייחסים חשיבות גדולה לפעולה קהילתית, ובמיוחד במקומות שבהם יש ריכוזים כאלה. האם נעשית פעולה או האם ישנן תכניות להפעלת אנשים המתוך אותה העליה, כי מי רוצה כמונו יודע עד כמה זה חשוב, שכאשר אותם אנשים פועלים בקרבם של אותם העולים ושהם מכירים את שפתם ואת המנטליות שלהם ואת ההוגי החברתי, ובמיוחד עולם של עולים מברית המועצות שהוא שונה בתכלית השונה מחפישת עולם ואורח חיים של עולים מארצות אחרות. ובכדי לשלב ולמזג ולקדם את התהליך הזה ולקלוט אותם בצורה חברתית נאותה, אני חושבת שרצוי וחשוב להעלות מקירבם פעילים אשר הם יעשו את הפעולה הזאת בשיתוף עם פעילים מעליות אחרות וגלויות אחרות.

נקודה אחרת שהעלנו אותה בישיבה הקודמת ולא קבלנו עליה חשובה, היא היתה בענין ההטבות לעולים. אני ראיתי בטלויזיה את העולה החדש מצרפת ביום העצמאות. צילמו אותו באותו ערב כאשר ירד מהאניה, לקחו אותו לטיול בירושלים, עשו סרט יפה, ועכשיו הלכו אליו אחרי שנה כדי לשאול אותו מה שלומו ואיך הרגשתו. הוא עמד על הנקודה הזאת. הוא אומר שיש לו הרגשה שיש צרות-עין כביכול של הישוב הוותיק על מה שמקבל העולה. כאן לא מדובר על מה שמביא איתו העולה. מדובר על אותם הדברים, אותן ההטבות אשר ניתנות לעולים אשר אולי גם אחרים ניצלו אותן לצורך ספטרות ולצורך רווחים על חשבון אותו עולה שאולי לא היו לו האמצעים לקנות מה שהוא רצה לקנות, והלכו וסיבכו אותו ללא שום צורך. יש לו זכות, ואמרו לו: הבה תנצל אותה, ואם אין לך כסף, אז נלווה אותו לך. בצורה כזאת, הלכנו ויצרנו שני דברים. קודם כל, יחס לא כל כך אוהד לגבי העולה כלפי הישוב הוותיק. ואומרים: מה זה? אם הוא צריך את המכונית שלו לצורך עבודתו, זה דבר אחר, אבל אם אין לו בכלל רשיון נהיגה, אז בכל אופן הוא מקבל את המכונית. משפחה אחת יכלה לקבל שתי מכוניות אפילו, ויש מקרים כאלה. (השר רוזן: זה ברטל) אבל זה יצר את האוירה הזאת ואת היחס השלילי כלפי העולים. דווקא הדברים האלה, שלדעמי היו פחות חשובים, אבל הם דקרו עיניים, כי אותו חייל שחזר בזמנו מהתעלה והיווה אחרי מלחמת יום

הכיפורים אומר לך: מה זכותי פחותה, מדוע לא יעזרו לי כמו שעוזרים לעולה? ואיך לך תשובה בשבילו, ואיך לך מענה בשבילו. אפילו ביחס לחוק החייל המשוערר, אתה לא באת להיטיב עם כולם, אלא עם חלק, ומהי ההטבה? על קצה המזלג.

שמענו שחל שינוי במדיניות הזאת, והייתי מאד מבקשת מכבוד שר הקליטה, שיגיד לנו מה השינויים שחלו במדיניות הזאת של ההטבות. פעם הועלתה הצעה, שאולי יתנו סכום מסוים לעולה ושהוא יעשה בו מה שהוא רוצה, ובצורה כזאת ימנעו את כל התופעות השליליות שהיו תופעות לוואי שהעכירו את האוירה סביב קליטת העלייה. יש בידינו לעשות בתחום זה לטיהור האוירה.

ח"כ גרופר: אני רוצה לתח דוגמא, בהמשך לדברי היושב ראש שלנו, ואני שואל שאלה מעשית - עתלית, בעתלית יש מרכז קליטה. בעתלית היו למשרד הקליטה דירות. שמרו לעולים דירות. לא נקלטה בעתלית אף משפחה אחת. אני כבב לא מדבר על אזורי פיתוח, אלא על מרכז הארץ, אבל פינה. מדוע אי אפשר לומר לעולה: תגור בעתלית, ולא - תהיה במרכז קליטה עוד עשר שנים. תגור בעתלית ולמה דוק בקריית שרת, ולמה דוק תל אביב? לא שאני מדבר כעת לטובת עתלית, אלא על עצם העובדה הזאת. למה לדבר על קריית שמונה כשאפשר לדבר על מרכז הארץ, במקום שיש רכבת, שיש אוטובוסים וכל היתר. ואף משפחה לא נקלטה במשך השנים שם.

יש שם משפחות עולים לא מרוסיה, וכולם רוצים להישאר בעתלית. כולם, בלי יוצא מן הכלל, רוצים להישאר בעתלית.

ח"כ אבטבי: אני משוכנע שחברים דיברו בקשר לקליטה בלוד ועל זה בודאי נקבל תשובה. אני רוצה לשאול שאלה יותר עקרונית את כבוד השר. חברים בישיבה הקודמת, הגדירו את משרד הקליטה כמשרד שתדלן, ותו לא, משום שפעם אחת הוא צריך לחכות לחסדי משרד השכון שיואיל בטובו לגמור את הדירות ויעמיד אותן לרשות המשרד. מצד שני, משרד העבודה יואיל בטובו ויעשה איזה שהיא פעולה כדי שאפשר יהיה לקלוט את העולים בעבודה. מאידך, הסוכנות היהודית שעוסקת בנושא עליה. כאן, למעשה, משרד הקליטה צומצם לתחום מצומצם עד כדי כך, שיתכן מאד והוא לא יכול להביא את הדברים לידי ביצוע, משום שלא הוא הגורם. וכך נשאר - שתדלן.

בכנסת הגדיר את זה ח"כ רונן כמשרד פחות משתדלן. הוא בכלל אמר, שזהו משרד שהתרוקן מכל תוכן. גם השתדלנות כאן כבר לא עוזרת. השאלה היא, אם באמת לא הגיעה העת - אם כי אני אחד מאלה שטוענים שצריך להיות משרד קליטה, כי צריך לקלוט עולים וזה צריך להיות משרד עם הרבה סמכויות ולא רק שתדלן. שיהיו בידו אמצעים גם לשכון, ויהיה לו מה לומר בכל התחומים. יכול להיות שגם הוועדה הבינמשרדית שקמה או תקום, שהיא תביא לאיזה מצב שבו הדברים ייחתכו עד כמה שיותר מהר, כדי שלא נהיה תלויים בחסדים של משרדים אחרים.

ולבסוף, האם משרד הקליטה חשב על הטבות לעולים בסכום מוגדר, בלי מוצרים. כלומר, לא להגיד לו: אם תרכוש רכב אז תקבל אך וכך הנחה, אלא לומר שסכום איקס הוא הנחה לעולה. בזה הוא יכול לקנות רכב או כל דבר אחר, אבל לקבוע סכום ולא מוצרים.

ח"כ י. יודין: אני מצטער שהדיון בנושא כל כך חשוב הוא מפוזר. אנחנו עוברים מנושא לנושא בחוק הנושא, ולא בכל הישיבות היה ביכולתו של שר הקליטה להיות נוכח. בישיבה הקודמת, למשל, היה לי רושם שהדגש בדיון היה על ענין הקליטה של העליה האקדמאית. (היו"ר ש. ארבל: בנושא היה פיטור העולים) שם דנו בשאלת קליטת עליה אקדמאית, ואני בשום פנים ואופן לא רואה אפשרות, אלא מלאכותית מאד, להפריד בין נושא זה לנושא של קליטת עליה מרוסיה, ובפרט כאשר היושב ראש בעצמה מזכירה שכ-40% מרוסיה זאת עליה של אקדמאיים. אני חושב שצריך לרכז את החומר. ואם הוועדה רוצה להגיע לסיכומים בעלי משמעות, היא צריכה להתרכז בכמה נושאים מרכזיים הקשורים בבעיית קליטת העליה ולא לנסות לחוות את דעתה על כל שלל הבעיות, שהן

רבות. לאחר שבישיבה הקודמת דיברתי בעיקר בדבר עליה אקדמאית, אני רוצה להוסיף שתיים-שלוש הערות בנושאים אחרים.

(א) אני מציע להפריד לחלוטין בין בעיית העליה מרוסיה לעליה מהמערב, כי מכל הבחינות אלה הם נושאים שונים. רקע פוליטי, מנטליות ובעיות הקליטה הן שונות בתכלית. אני לא רוצה לומר פה שאני מחשיב נושא אחד יותר מאשר שני, אבל אולי כדאי שנחליט שאנחנו מקיימים דיג'ן מיוחד בשאלת קליטת העליה מהמערב, מימדי הפעולה לקראת העליה.

כעת אני רוצה לחזור לשאלת העליה מרוסיה, נוסף למה שאמרתי קודם. גם אני כאדם שאיננו חי שנים ראשונות בארץ, אני תמה על דבר אחד. הנסיון העשיר שצברנו, שקיים קשר בל יינתק בין שלושה מרכיבים מרכזיים של קליטת עליה: עבודה, דיור וחברה, ואנחנו חסרים נסיון של תכנון אשר יקשור את שלושת המרכיבים האלה גם יחד וינסה לתת עליהם תשובה אחידה.

ניקח, למשל, אותה בעיה שידידי מויאל עורר אותה, ואנחנו כולם זוכרים אותה, וזאת בעיית פיזור האוכלוסיה. אם רוצים ללכת בדרך של קליטת עליה מרוסיה לא במרכזים עירוניים ספורים, אזו זו בעיה חמורה ביותר, כי מי שמכיר את יהודי רוסיה, יודע שיהדות רוסית עצמה עברה ב-50 השנים האחרונות תהליך עצום של עזיבת עיירות בבלו-רוסיה ואוקראינה ונהירה רבתי לכמה מרכזים עירוניים. קהילות יהודיות עצומות שעולות על חצי מליון במוסקבה, ומאות אלפים בלנינגרד זה חוצר של שנים אחרונות. אם אנחנו רוצים למשוך את העליה הרוסית לעיירות הפיתוח, אנחנו חייבים לתכנן את העניין באופן רציני ביותר. צריכנו להציע לעולה דירה, מקום עבודה פחות או יותר מתאים לפיזור ונתונים מינימליים לחיי תרבות וחברה. מי שלוקח בחשבון את הרמה של יהדות רוסיה מבלי להפריז, הוא יודע ששלושת המרכיבים האלה הם כל כך רציניים ואפשר להשיג אותם רק בפעולה מתוכננת ומכוונת. כי אם נלך כאן בקו של יצירה ספונטנית, הרי גם אם נשיג משהו, נשיג במכאובים גדולים וזה יקח יותר זמן.

אני מכיר יפה את הבעיה של סמכויות משרד הקליטה והמאבק סביב זה. אבל אני חושב שהגיעה השעה שביזמת משרד הקליטה ובסיוע מלא של הכנסת, ובראש וראשונה אני מתכוון לוועדת העבודה, תוצג בעיה של תכנון קליטה בארבעה-חמישה ערי פיתוח. אני לא בא לקבוע מקום. לפי מיטב הכרתי, יכולות להיות כמה עיירות בתנאי שלא משפחה בודדה ולא משפחות בודדות עומדות לפני צורך ללכת לשם. אפשר לבוא אולי לעולים עוד בווינה עם פרוספקט, עם תיאור, עם תמונה, עם תכנית של חנופה יצירה מרכז גדול שהוא כולל, או יש סיכויים שהוא יכול לאכלא כל שלושת המרכיבים. עד עכשיו זה לא נעשה, אולי יש התחלה זעירה פה או שם, אבל יש לי רושם ברור שבין עולים מרוסיה אין הרגשה שאמנם יש נסיון ללכת בתנופה גדולה בכוון זה. בלי זה, הדבר לא יעלה בידינו.

הייתי מציע שמשרד הקליטה יעמוד לא רק על קיומה של ועדה בינמשרדית. אני חושב שגם ביחס לאותן ערי הפיתוח שאינני רוצה לפרטן, אבל אני חושב עליהן, וזה מצפון ועד דרום, ואפילו במידה והעליה הולכת למקומות במרכז הארץ, אז בכל מקום צריכה להיות רשות קליטה שבראשה נציג מוסמך של משרד הקליטה, ובה יש נציג רשות מוניציפלית, נציג משרד השכון, נציג משרד החינוך והתרבות, נציג משרד העבודה ושרות התעסוקה. בכל מקום צריכה להיות רשות קליטה ובראשה נציג מוסמך של משרד הקליטה. והממשלה צריכה לקבל החלטה בכוון זה, והכנסת צריכה להושיט את מלוא העזרה למען שהדבר יקום.

וכעת לנקודה נוספת: הפוטנציאל הארגוני והרעיוני העצום של העליה הרוסית אינו מנוצל. היתה פלוגתא שלא הוסיפה כבוד לא לוותיקים ללא לחדשים, בהתאחדות עולי רוסיה. אחרי הנסיון המעציב של הוועידה בבאר שבע, ירד העניין מסדר היום, אבל בתוך העליה

הזאת קיימת יכולת אינטלקטואלית רעיונית וארגונית עצומה. ואם אנחנו לא נגייס את היכולת הזו לביטוי עצמי ולפעילות עצמית, אנחנו מפסידים אולי את הקלף המרכזי בקליטה מוצלחת. שום אפוטרופוסות. ככל שיותר גבוהה הרמה המוצעת של עולה חדש, כן יותר קשה לקלוט אותו בעזרת אפוטרופוסות. ואני שואל: מטכותו של מי זאת? לפי דעתי צריכים לגלות יוזמה מחדש להקמת ארגון עולי רוסיה ולגיוס מאות ואלפי פעילים, עולים מרוסיה שמקרוב באו, ורצוי שמקרוב באו.

יש עוד נקודה אחת שאני חייב להעלות אותה. מישהו גילה שאני יודע רוסית, וזה היה כפלא בעיניי, כי באתי לארץ כילד. גייסו אותי לשידורי "קול ציון לגולה" וגם פנו אלי מספר פעמים כדי שארצה בפני עולים. קבלתי את ההזמנה ברצון והיו לי חוויות מספר במגעים אלה, וכאן אני רוצה לספר על שני דברים: כנס של עולים בבית ברל, שבמהלכו ניגש אלי אדם, גידם, וביקש אותי ללכת הצידה. הוא גר באחד השכונים בחדרה, והוא אומר לי כך: אני יודע שכל מה שנותנים לנו מבחינה חומרית זה יותר מדי. (אגב, אני לא כל כך בטוח בזה, כי הוא ככל האדם, בודאי רוצה עוד משהו) אבל דבר אחד לא יכולנו לתאר לעצמנו ברוסיה - שכאשר נבוא לארץ, אנחנו נדע פחות מה שנעשה בארץ ממה שידענו ברוסיה. אני בחנתי את הדברים. הם יושבים ברוסיה בדירות סביב מקלטי-רדיו, שומעים במידה ומגיע אליהם "קול ציון לגולה". שם זה נושא של חיים חברתיים, שמלכד קבוצות גדולים של עולים בכוח, או סתם יהודים. מרגע שהוא בא הנה, ברוב המקרים אין שום נסיון לקיים מערכת קשר איתם, להחזיק אותם או להכניס אותם לאוירה של הארץ. פה זה לא מה שהיה. מה שקיבל במוסקבה, על זה איננו יכול להתקיים בארץ.

נסעתי בכוונה לחדרה וניסיתי לדבר עם מזכיר מועצת פועלים. במסגרת מערכת בחירות באחי לחולון וארגנו לי באחת השכונות פגישה גדולה עם עולים מרוסיה. מה הבעיה? ניחוק מוחלט ממציאות ישראלית. אין מרצה, אין נסיון של חיי תרבות, ועל רקע זה יש תופעות שליליות חמורות ביותר, מכיוון שבכלל בארץ יש נטייה לקבל דברים בראי עקום, ובפרט עולה עם כל הבעיות שלו. מוכרחה להימצא לנושא זה כתובות, ואני חושב שהכתובת המתאימה היא משרד הקליטה. אני יודע שאין לו תקציב ואין לו מיגנון, אבל הוא צריך להיות גורם מכוון ומתאם את הפעולות בכוון זה.

עמית אהרן:
אני מתייחס בעיקר לשאלות הספציפיות שהועלו ועל ענין המדיניות, ידווח השר.

בחודשים ינואר-אפריל 73 לעומת ינואר-אפריל 74 העליה קטנה גם מברית המועצות וגם מכל יתר הארצות בערך ב-30%, ופחות או יותר זה פרופורציונלי. הנשירה בשנה שעברה הייתה בערך 4% בממוצע בחודשים הראשונים, והיא מגיעה כיום ל-10%. בנקודה הזאת של הנשירה אני רוצה להבהיר כמה דברים.

נשירה זה אנשים שמגיעים לוינה ואומרים: אנחנו לא עולים לארץ, אנחנו עומדים לנסוע לארצות הברית וכו'. וכעת אני רוצה לומר דבר אחד שהוא הערכה, ודבר אחד שהוא אמת.

הערכתי היא שהמספר הזה יגדל. הנשירה בוינה תגדל, ואני משוכנע, לצערי, שאם אוזמן הנה בעוד חצי שנה או שנה, אני אביא מספרים יותר גדולים, לצערי. אני גם מוכן להסביר מדוע זה קורה. זאת אומרת, זאת הערכתי - שהנשירה תגדל.

דבר שני: כשאנחנו אומרים 10%, זה מספר שהוא מטעה, מכיוון שבפגישות שהיו לי קודם עם מר גרופר, שהבין שכאילו אנחנו מנסים לייפות את נמל התעופה לוד, אז אני רוצה לדייק בדברים. 10% הם כ-15% או 17% מיהדות ברית המועצות שאינה מגרוזיה ובוכרה. בעיקר מוסקבה ולנינגרד. ולכן, כאשר שאל ח"כ יודין ואמר, שהוא שמע שהמידעם הם רציניים ביותר, אז קורה שבשבוע אחד, במטוס שיש בו

נניח 40 עולים ממוסקבה ולנינגרד, הרי 25 איש אומרים: אנחנו נושרים, ואז אותו אטם שעלה בא פה לנציג ההתאחדות ואומר: רבותי, זה מימדים קטסטרופליים. נכון אם זה 15% או 17% זה מימדים קטסטרופליים, וגם 10% זה קשה, אבל אם אנחנו מדברים על המימדים, הרי זאת היא התמונה.

לקשיים בענין דיור ותעסוקה בארץ יש השפעה. אני לא חושב שהיא השפעה מהותית, אבל לקשיים בארץ יש השפעה על הנשירה. דבר שני, אל נשכח שכיום, אחרי שירדו או נשרו, המימדים הולכים וגדלים, משום שאם עלו 80 אלף והירידה היא 3% או 4%, והנשירה שהתחילה בשנה שעברה, היתה 4%, אז הנושרים כבר מושכים את הנושרים האחרים. יש כבר מיסוד של הנושא הזה. וככל שהמיסוד הזה הולך וגדל, כוח המשיכה הולך וגדל.

שומעם על תזונות על הארץ, ובחלקן הן מוצקות. יש בעיה של תעסוקה ויש בעיה של דיור, שאחר כך אתיחס גם אליהן. זה כוח דוחף מהארץ, לעומת המיסוד של הנושרים שכבר הסתדרו למשל, בארצות הברית. המספרים האלה, להערכתי ולדאבוני, ילכו ויגדלו.

לגבי המדיניות, השר יתייחס אליה. לגבי הבעיה של עיירות הפיתוח. אני רוצה להתחיל בכמה מלים לגבי נושא הדיור בכלל והקושי בזה. אנחנו נמצאים כיום במצב נכדי להמחיש אותה אתן לכם שלושה מספרים. 4000 דירות שקבלנו כבר ממשרד השכון, שנתנו עליהם טפסי איכלוס ואמרנו לעולים: הדירה שלך תהיה מוכנה ביולי, יוני או באוגוסט, והן עדיין לא מוכנות. זאת אומרת, 12 אלף עולים חדשים נמצאים אצל קרובים או במרכזי קליטה או במעונות או בשכירות פרטית, ונוצר כבר משבר האמון הראשוני לגבי משרד הקליטה - אמרנו מועד והמועד לא מקוים. 12 אלף עולים חדשים בערך נמצאים בסיטואציה כזאת. זה נתון אחד.

נתון שני: אל מנת לפנות מרכזי קליטה לגבי אנשים שנמצאים במרכזי קליטה או במעונות וכבר סודרו בתעסוקה, פלום משפחות שלא יכולנו למצוא להן פתרון קונקרטי, או אנשים שנמצאים בשכירות פרטית, פלום קשישים או זובות קשישים, הרי אנחנו צריכים היום 10 אלף דירות כדי לפתור את הבעיה הזאת, וזה שוב סטר גודל של 30 אלף אנשים שנמצאים בצורה כזאת. רבותי, זה קושי בל יחואר שעומד על שכמנו ועל אחריות משרד הקליטה, ואנחנו בנושא הזה במצב הולך - ואני אומר את זה בצורה הברורה ביותר כדי שנהיה מודעים למצב - הולך ורע ולא הולך וטוב. (ח"כ גרופר: אם היו יושבים פה אנשי משרד השכון, היית שומע שהכל בסדר).

אני רוצה להסביר עוד נתון שיש לו השלכה ומכאן אני גם אגיע לנושא של עיירות הפיתוח. לשמחתנו, בשנה שעברה מימדי העליה היו לפי התחזיות, והדיור היה רחוק מאד מהתחזיות, יצרנו את הפטנט שהוא הרע במיעוטו, אבל יש לו השלכה מיידית על כל הענין הזה של פיזור אוכלוסיה, וזה דירות מושכרות. העולים לא רצו דירות מושכרות, והיום הם הולכים לדירות מושכרות. הם לא רצו דירות מושכרות משום שאמרו: אחרי שנת נדודים בברית המועצות פלום 6 או 8 חודשים במרכזי קליטה, אנו רוצים לדעת סוף-סוף איפה אנחנו נקלטם ולא רוצים דירה זמנית. הם לא רצו ללכת לדירות מושכרות, וההבטחה שלנו היחידה שכולנו להבטיח זה היה דיור באותה סביבה. כלומר, מי שגר בחולון, הרי אותה סביבה כוללת גם את ראשון לציון וגם את נס ציונה ואת רחובות. כיום אנחנו אפילו לא אומרים באותה סביבה, אלא באותו מחוז. כלומר, אדם שמקבל דירה בבת-ים, ההתחייבות שלנו היא לתת לו דירה או באשדוד או בנתניה, וזהו הטווח.

לפי הנתונים שנתנו ב-2000 האוה 4000 דירות בבאר שבע, לא היתה לנו בעיה לאכלס אותן, אבל אין לנו את הדירות האלה וזאת המציאות. לכן אם אני מצלב אותו לחולון, אז צריך לחשוב שזאת משפחה (היו"ר ש. ארבל: לא בונים בבאר שבע?) בודאי שבונים

שם, ובונים כ-1200 דירות כל שנה, אבל אחרי שמשפחה יושבת שנה או שנתיים בבת-ים, אין כוח במדינה הזאת שיאמר לה: לכו לבאר שבע. וכיוון שהמשרד נתן 5000 דירות באזור המרכז, אנחנו לא נפזר אותם למקומות אחרים בארץ.

לו היחה לנו רזרבה של אלפי דירות, יכולנו לכוון בהתאם למה שפה אמרו. אנחנו כולנו מסכימים לכך ואיננו חלוקים בנושא זה, אבל אין לנו רזרבה של דירות. ואז אנחנו עושים טעויות, רבות. ואם יש לי דירות ובאה לי משפחה עם 2 נפשות וארמרת שכל משפחה נמצאת בעפולה, ויש לי רק דירות של 84 מ"ר בעפולה, אז לא אתן לה דירה בעפולה, למרות שזה עיר פיתוח ואני מעוניין בשליחת עולים לשם. כשאין לנו רזרבה של דירות, אז ההכוונה היא גם לא טובה, אבל זאת המציאות שלנו, ואני אומר את הדברים בצורה תקשה והברורה.

בשנתיים האחרונות המשרד בתיאום עם כך הגרמים (קריאה: אי אפשר להכניס שתי משפחות בדירה כזאת?) מתוך הנסיון שלנו, כשאנחנו מצרפים לפעמים נילוה, אז כעבור כמה זמן יש הופעות בפני וועדת ערעורים כדי להפריד את ההורה שקיבל את הדירה עם המשפחה כי יש סכסוכים עם הכלה, שלא לדבר על שני זוגות שאינם מכירים אחד את השני.

בשנתיים האחרונות הבניה שלנו לעולים היחה 40% באזורי פיתוח ו-60% באזור החוף. כיום אנחנו נמצאים במצב שפרט לשתיים-שלוש עיירות פיתוח שאנחנו עדיין נתקלים שם בקשיים, מרבית עיירות הפיתוח הן מבוקשות על ידי עולים ועולים נקלטים שם. בקצת יותר קושי או בקצת פחות קושי, אבל בסך הכל הם נקלטים. כלומר, 40% בשנתיים האחרונות, ומה שנקבל גם השנה, ייקלטו בעיירות הפיתוח. (השר רוזן: לא ייקלטו, כי אם ייבנו דירות) נכון, מהבניה הציבורית.

התכנון שלנו לבניה שתתחיל השנה הוא כבר שונה, משום שאנחנו חייבים לתת פתרונות לאותן משפחות שנכנסו לדירות מושכרות, וזה משנה את התמונה. ויכול להיות שכאשר ניפגש פה בעוד שנתיים תבוא אלי הגב' שושנה ארבלי, כפי שזה היה לפני שנה, כשהיא אמרה שזאת ערוריה שמפנים רק 40%, ויכול להיות שבעוד שנתיים היא תאמר לי שזאת ערוריה שהפנינו רק 20% או פחות.

היו"ר ש. ארבלי: אבל מה התכנון לאזורי האלה לעוד שנה או שנתיים? גם מבחינת התעסוקה וגם מבחינת הדיור. אלה הם שני דברים קשורים אחד בשני.

עמית אהרן: התכנית שלנו לשנתיים הבאות חייבת לענות על כך שנפנה את אותן משפחות שנקלטו כיום בדירות מושכרות. עכשיו אנחנו לוחצים (קריאה: זה לא טוב) אני רוצה להבהיר יותר מכך.

קודם כל אנחנו חייבים לתת ולמלא את ההתחייבות הזאת. שנית, כיום, כשאנחנו נמצאים במצב של נסיונות נואשים על ידי כל המשכירים דוקא להשכיר בעיירות הפיתוח, אין שום אפשרות לשכור דירה אחת. לו יכולנו לשכור בבאר שבע מאות דירות, היינו עושים את זה. שכרנו קצת. יש לנו 100-150 דירות שכורות, ואילו היו לי אלף, כי אז לא היחה בעיה. אז אנחנו כל המאמצים לכך.

היו"ר ש. ארבלי: העלינו את השאלה בזמנו בקשר לקרית-גת, ואמרו שיכולים למצוא כ-300 דירות בשכירות ולא היחה היענות לעניין זה. לא נעשה הדבר.

ח"כ י. יודיץ: אני בקרתי בשכונת עולים מרוסיה בבאר שבע, ואני חושב שהקימו סלאמס, בלוקים

איומים.

עמית אהרן:

לגבי הנושא של עיירות הפיתוח שעליו דיבר ח"כ יודין, להערכתך יכול להיות שלא עשינו מספיק, אבל גם מהבחינה הזאת שיש בכל עיר פיתוח וועדת קליטה שנציגים בה נציגי עמידר או עמיגור, ויושב ראש המועצה או עיר הפיתוח, ועובד שלנו ואנשים שדואגים בקליטה, בעיקר לקליטה חברתית ולפיתוח הבעיות הספציפיות. בהרבה מקומות יזמנו וועדת קליטה. דנו בנושא הזה בישיבה שדנה בשדה תעופה לוד והסברנו את כל נושא ההכוונה, ולכן אני לא רוצה להרחיב את הדיבור כך. אנחנו עושים הרבה פעולות של הכשרה, ועצם העובדה שכיום, הרבה משפחות מברית המועצות נמצאות בדיור-קבע, או קרוב ל-200 משפחות באופקים, או 20 משפחות בירוחם, או מאות משפחות במגדל-העמק ובנצרת וכו', כל זה חלק מהפעולות שאנחנו נקטנו, העיירות נקטו, ונקטנו במשולב לנושא הזה.

לגבי משכנתאות. בשאלה שאלה מדוע אין בעיירות משכנתאות. אנחנו נותנים סיוע כספי לעולה והוא רוכש את הדירה במקום שהוא מעוניין בו. אני לא נותן משכנתא על מנת שהוא יקנה דירה בירוחם, ששם אין בכלל בניה פרטית. גם ביתר מרבית עיירות הפיתוח אין בניה פרטית. על כל פנים, בנושא של המשכנתא, העולה חפשי לקנות בכל מקום בארץ לפי רצונו.

כמה חשובות לגבי שאלותיו של ח"כ גרופר. לגבי נמל התעופה לוד, יכול להיות שזה אולי קצת כשלון שלי. נדמה לי שניסיתי להבהיר בפגישות השונות שהיו בוועדת העבודה את הקשיים החמורים ביותר שישנם בקבלת עולים בנמל התעופה לוד, כולל הישיבה שבה הופענו 4 עובדים שהמשרד כשהסברנו שהמצב הוא קשה ביותר. ביקשנו את העזרה שלכם. מאז שאני מופיע בוועדת העבודה, אני מבקש את העזרה של וועדת העבודה בנושא הזה של נמל התעופה. לא ניסינו לייעוץ בשום פניסואופן, משום שאנחנו רואים את המצב כיום כמצב קשה ביותר, שהוא אינו סביר לקליטת עולים. ואגב, גם בפגישה שהיתה בנמל התעופה לא ניסינו להעלים שום נחון ושום דבר. מסרנו בצורה הברורה והכנה את כל הדברים.

אגב, גם עליך הדליפה בשדה התעופה לוד הדלפנו לעתונות. אנחנו עשינו את הרעש הגדול הזה לטוב ולרע.

היו"ר ש. ארבל: אנחנו הזמנו את מנכ"ל שדה התעופה ליום רביעי ונראה מי האשם.

עמית אהרן:

לגבי עתלית. לפחות מיום שאני עובד במשרד הקליטה, וזה קרוב ל-4 שנים, פרט למרכז הקליטה לא היתה לנו אף דירת עולים אחת בעתלית. גם כיום אין לנו דירות בעתלית. על כל פנים, כשאמרת שאקדמאים לא רוצים ולא-אקדמאים שנמצאים שם כן מעוניינים, אז אין כל מניעה. לי על כל פנים, לא ידוע הנתון שלך. אני מוכן לבדוק אותו. אם 10-15 משפחות מעוניינות להשתקע בעתלית, אני מוכן את 15 הדירות שהן גרות בהן לתת להם, כדיור קבע.

לגבי השאלה של ח"כ חביב שמעוני, לגבי תהליך ההכוונה של העולים. אני חושב שאם לא הצלחתי לשכנע בפעמים הקודמות, אני לא משוכנע שאצליח גם הפעם. על כל פנים, בצורה הכללית אנחנו מתחילים לגבי עולי ברית המועצות להפריד ביניהם לבין עולי המערב. לגבי עולי המערב, בדרך כלל, אם המדובר לא בהליכה ישירות למרכז קליטה אלא לדיור קבע, נעשה סדור מוקדם דרך השליחים בחו"ל, שמציעים ישוב זה או אחר שהדירה תהיה מוכנה בו בזמן זה או אחר, תוך כדי התחשבות בנושא התעסוקה ואפשרויות קליטה אחרות.

לגבי עולי ברית המועצות, ההכוונה מתחילה בוינה. אנחנו גם הסברנו את בשדה התעופה ואני אחזור על זה בקצרה. אחוז מסוים משתכנע כבר בוינה. אלה שלא משתכנעים בוינה וחושבים שיוכלו לקבל דיור או פתרונות-דיור טובים יותר בשדה התעופה לוד, מנסים לכוון אותם ישירות מנמל התעופה לוד. אגב, יש לנו קושי רב בנושא הזה של

הכוונה מהסיבה, שאם 90% מהפתרונות שאנחנו נותנים הם דירות בלתי גמורות, הרי עולה שניתנה לו דירה בעפולה והיא בלתי-גמורה והוא הולך לקרובו בקרית-חיים, הרי לעפולה הוא כבר לא יגיע. הוא יהיה כל יום שני יחמישי במחוז על מנת שישנו לו זאת, כי קרובו אמר לו שיותר כדאי לו לגור בקירבתו וקרית-חיים טובה יותר מעפולה וכו', ושוב זה קושי שנוצר, פרט לפיגור או משבר האמון.

לגבי פעולות לעידוד עליה. נעשות פעולות, ובמצב הקשה של היום, אני חושב שהן לא כל כך אפקטיביות לדוגמא, רק לפני חודשיים - אם נדבר על אמריקה הלטינית, ולגבי צרפת היה גם חודש עליה ומדי פעם נוסעים בעלי מפעלים לצרפת, ואחז דוגמא של תנועת "ציונה". תנועת "ציונה" פנתה לעוזי נרקיס לפני כחודשיים. הם אמרו שהם רוצים להתיישב קבע בבית שאן. שמענו את זה מעוזי, קפצנו על הנושא כמוצאי שלל רב, ודאגנו וקבלנו 48 דירות, ומיד הודענו לתנועת "ציונה" שעבורם ישנן 48 דירות מוכנות ושמורות עבורם. רק לפני יומיים קבלנו חשובה ממש יקיר, שבשלב זה הם לא צריכים את ה-48 דירות, הם רק מבקשים 10 ובעוד חודשיים ידעו אם הם צריכים את ה-10 או לא צריכים אותן. זאת אומרת, היענות מהירה שלנו במקרה הזה / שלא עזרה.

לגבי אמריקה הלטינית, אנחנו בדרך כלל הולכים על פרויקטים. ישנן דוגמאות טובות של קרית גת ושל עכו. אנחנו ממשיכים כעת לגבי פרויקט הדרום, תוך בחינה של אפשרויות התעסוקה ורכוז של אנשים. עכשיו מתקיים חודש עליה באמריקה הלטינית. אנחנו מקוים שעל ידי זה שנוכל להציע רכוזים גדולים של עולים מאמריקה הלטינית תוך בחינת אפשרויות התעסוקה שהעברנו לאותן ארצות ולשליחים שמטפלים בכך, נוכל להקים ריכוזים באשקלון, בקרית גת, ערד, באר שבע.

שר הקליטה, מר רוזן:
העליה מאמריקה הלטינית היא העליה הטובה ביותר מבחינת פיזור אוכלוסיין. רק 27% ממנה נמצאים במרכז הארץ.

עמית אהרן:
לגבי מעלות - עם כל הכבוד שאני רוחש לעצמנו כמשרד הקליטה, אנחנו לא יכולים לעשות את כל המלאכה. לדוגמא, יש לנו מרכז קליטה של 48 דירות במעלות. הכוונה שלנו היחה להקים מרכז קליטה, ואם חלק מהעולים ירצו להישאר אז הם יצליחו להישאר שם, ואין שום מניעה שהם ישארו באותם מקומות. את הפעולה עשינו, ומרכז קליטה מעלות משמש ככזה מזה שנתיים. אגב, אני יכול לגלות פה חצי-סוד. בדרך כלל, מרכזי הקליטה המרוחקים יותר, לגביהם אנחנו יותר רחבי-לב בנושא של הזכאות למרכז קליטה. כלומר, דוקא למעלות, יותר ממרכז קליטה בנתניה, הגיעו אנשים שהם לא בדיוק אקדמאיים, ודוקא הם הפוטנציאל היותר בריא והיותר טוב להישארות במעלות. לכל עולה שרוצה להישאר במעלות אמרנו בצורה הברורה: אתה יכול להישאר במעלות, אנחנו נדאג לך לדירה. אני נפגשתי עם ראש המועצה של מעלות והיו לנו שם כמה סיורים ואמרנו: העולים פה, תנסו לשכנע אותם להישאר. אינני רוצה להטיל את האשמה רק עליהם, כי אולי זאת גם האשמה שלנו שלא הצלחנו כל כך לשכנע, אבל עובדה היא. לו אנשי המקום היו עושים מאמצים, אפשר היה להגיע לתוצאות יותר טובות. כל זה לגבי הגליל ומעלות כשאלה ספציפית.

לגבי הפניה להתיישבות יענה בודאי השר, ואני חושב שבשלב זה אסתפק בדברי.

שר הקליטה, מר רוזן: אני רוצה לדבר פה בגילוי-לב, ואם ישאלו אותי אם אני מדבר כך בפני עתונות, אז בפני עתונות וכלי תקשורת צריך לדבר מתוך אחריות. אני יכול להגיד לכם שכאשר באחי למשרד כסגן שר הקליטה לפני שנה וחצי, החששתי מפי יושב ראש הנהלת המכונות, מר פינקופ המנוח, שהמצב בדיור הוא קטסטרופלי. אני ביקרתי אותו על המלה הזאת, אם כי הוא היה קרוב לאמת. באותה תקופה הופיעו הצעות של ראש עיריית אשדוד שהציע לאכלס את העולים במקלטים. הופיעו הצעות שנפנה לציבור הרחב שיקלוט עולים בחסד. אני לא רוצה לתאר לעצמנו אילו נאחזנו באחת ההצעות האלה, ואילו היינו כותבים לעולים שמצב הדיור הוא קטסטרופלי. בשנה זאת קלטנו 55 אלף עולים, ומהם מספר יותר גדול של עולים מברית המועצות מאשר בשנה קודמת. קלטנו אותם בתנאים קשים ביותר, אבל בתנאים אנושיים יותר משהוצעו. לא יכולנו להציע בשנה שעברה לחזור לשיטות הקליטה של שנות ה-50, עם אזבסטות וכו'. אז הלכנו לדרך שהיא מסכנת אותנו, אבל היא איפשרה קליטה. איך הגענו לזה שבשנת 72 הרגשנו במחסור בדיור? לא משום שלא היה תכנון בשנת 70 - ואנחנו בודאי דרשנו דיור ל-60 אלף עולים וקבלנו תקציב לא מספיק, אבל לא זאת הבעיה. הבעיה היא שקיים פיגור בארץ בביצוע הבניה.

ואם תשאלו: האם זה קיים לגבי עולים בלבד, הרי יש סכנת התפוצצות של זוגות צעירים בתחום הדיור ושל משפחות עוני, אז אנחנו רק חלק מזה. אם אנחנו יכולנו לשכור 6000-7000 דירות, אז הדירות הריקות הן אולי בשביל הנכד שנמצא בקבוץ ושמה הוא יעזוב, או בשביל ספקולציה. כל זה יצר את הפיגור. לא היו גם פועלים ולא היה מלט, והיתה מלחמה. מאוקטובר עד ינואר לא בנו כלום, וכעת עוד לא הגיעה הבניה למימדים הרגילים. ואם היא תגיע למאה אחוז, אז חלקו של הבטחון יהיה בתוך זה יותר גדול משחוקד.

אז השאלה היא לראות את המציאות, והאם פעלנו במציאות הקשה והמגבילה הזאת במיפב היכולת. אני אומר שאם קלטנו ב-72/73 110 אלף עולים, ו-90% מהמשפחות לאחר שנה היו מסודרות במשכנות קבע, הרי זה נס. בכל חודשי המלחמה ואחריה היו שיאים של עליה, מאוקטובר עד דצמבר באו 15 אלף עולים, וכולם נקלטו. איך נקלטו? זה דבר אחר, אצל קרובים ומעונים וכו', והם לא נזרקו לרחוב ולא הלכו לבדונים. אז אני רוצה שנדע שעמדנו במבחן.

אני מלא דאגה להיקף עליה, ואני מלא דאגה לנשירה. קודם כל, היקפי עליה. העליה מהמערב ירדה. אז מהמערב היא בודאי ירדה בשביל מניעים אידיאולוגיים שנחלשו מאז מלחמת ששת הימים, ומלחמת יום הכיפורים לא עוררה התלהבות, אבל אני חייב לומר לכם שגם אחרי מלחמת ששת הימים, העליה החלה רק לאחר שנתיים. אבל העליה הזאת לא תאושש אם אנחנו בארץ לא נדע ליצור אוירה אחרת. אני קבלתי ידיעה שיש ארץ מזרחית שלא עולים ממנה כי פוחדים. אני לא יודע מה משקל הגורמים של מדיניות ברית המועצות ומה משקל הגורמים של המצב בישראל. זה לא ימי עליה חמישית שאני זוכר אותה, שחלוצים התפרצו משום שהיו מאורעות בישראל. יש עם יהודי אחר, והוא לא חונך לחלוציות והוא לא חונך לעמוד ולהתייצב לצד ישראל. יש מצב מסוים בישראל. המשק טרם התאושש, וישראל משפיעה על העליה.

אז משרד הקליטה בלבד לא יכול לשנות את זה. הדאגה הראשונה שלי היא לקלוט. ואם יש לי דירות בדימונה והיה קשה כקריעת ים-סוף להביא את העולים לשם, ובקריית שמונה יש לנו דירות ומעטים העולים שהבאנו אותם לשם, אז לא צריך לשאול מדוע העולים לא הולכים לשם, אלא צריך לשאול מדוע הישראלים לא הולכים לשם. הישראלים לא הולכים להתחללות, ויש מעטים שהולכים להתחללות. אתמול נפגשתי עם ישובי הגולן והם אומרים לי: אנחנו 40 איש ולא באים אלינו כעת. הם קושרים את זה עם אי-וודאות פוליטית, אבל קודם לא באו. האם מישהו תציב את קריית-שמונה או דימונה או נתיבות כאחג'ר לנוער? במקומות שיש חשתית של צברים, הרי עיירות הפיתוח הן פורחות. הגענו לזה בערד, או במקום שיש ראש מועצה דינמי בנצרת, או במגדל העמק, כרמיאל. יש ובמקום שלא קמה הנהגה, הדבר קשה מאד. היום אנחנו מיוצגים כמעט בכל ערי הפיתוח, ואני מסכים עם ח"כ יודין, אולי התפשטנו יתר על המידה. אנחנו יודעים אולי איזה הצלחה

היא באר שבע מבחינת קליטת עליה. כשאני הייתי בבאר שבע באסיפת עולים מברית המועצות, אז אמרו לי: 2000 משפחות נקלטו בבאר שבע בשלוש השנים האחרונות והם הגישו תודה לעיר באר שבע על הקליטה הטובה. אז העיר נבנתה. אילו היינו יכולים להתרכז רק בכמה ערים, זה היה אחרת, אבל לא יכולנו כי הלחץ הוא כל כך גדול וערי הפיתוח מתדפקות על דלתותינו. אני מוכרח להגיד, שבאיזו חמימות-לב קולטים תושבי עירות פיתוח מאסיה את עולי רוסיה, אשכנזים וגרוזנים. הלוואי וזה היה בתל אביב ובהיפה ובירושלים. כל הכבוד להן בנושא הזה.

היינו מוכרחים לאחוז באמצעי הזה של שכירת דירות, והיו חודשים ארוכים שאסרנו על המוסד שמטפל בזה לשכור דירות בתל אביב. אבל החבר שכל הארץ יש 1500 דירות לשכירות, כולל חיפה, ירושלים, באר שבע וכו'. בערי פיתוח אין בכלל בניה פרטית. ואני יכול לעשות אם ההיצע לדירות שכורות הוא בתל אביב ואילו הביקוש לדירות שכורות אצלנו הוא במקומות אחרים. אז כמובן שזה עיוות. אבל אני שואל אתכם מה הייתם עושים במקומי. אמרתי לכם שעליה קודמת לכל וקליטה קודמת לכל, ואני אומר שקליטה קודמת גם לפיזור אוכלוסיה, והיה נאמן לפיזור אוכלוסיה. יש סיטואציות מסוימות, ולא היו לנו דירות.

בעתונות התפרסם שמאז שממשלת גולדה מאיר התפטרה מורגש רפיון וכו'. אני מוכרח להגיד לכם שאני מאחל לעצמי ששרי השכון ושרי העבודה הנוכחיים ישארו בתפקידם. אחש כבר הפסדתי. הייתה לנו התחלה טובה. הרגשתי דינמיות וגמישות והבנה גם ברכישת דירות. אנחנו רוכשים דירות בשוק החופשי, ואינכם יודעים כמה אנחנו משלמים כדי שיהיו לנו דירות ולא רק בתל אביב. כמובן, אם אני תקוע עם 4000 דירות שכורות במרכז הארץ, אז לא יעזור לי כלום, ואצטרך לתת להם באותו אזור דיור. על כל פנים, התכניות שהן כעת בבניה הן לפי תכנון של 40% לאזורי פיתוח. הדירות שאנחנו בונים השנה עד אוקטובר מכוונות לפינוי דירות באזור תל אביב. אם אשתחרר מזה, אחזור שוב לנורמה של 40%.

אתם יודעים שאין עליה מארצות המערב, ואני צריך לסמוך על ברז. ייב בלבד. אינני יכול לוותר על שום יהודי בשום מקום בעולם. העליה מהמערב קונה דירות. הם רגילים לסטנדרט אחר. 70% מעולי המערב הצהירו שהם הורידו את רמת חייהם ואני מאמין להם. 30% מעולי ברית המועצות הצהירו שהם הורידו את רמת חייהם, ביניהם גם גרוזנים. העולה מהמערב רוצה לרכוש דירה, ומחירי הדירות שהאמירו זה אחד הגורמים המקטינים את העליה.

אגיד דבר-מה על בעיית האקדמאים. עם ישראל לא חי כעת בארצות רווחה. גם רוסיה זאת ארץ רווחה יחסית, ורמת חייהם של היהודים שם היא קצת מעל הממוצע. אנחנו לא נוכל לשיטות אחרות, ו-40% מעם ישראל הם אקדמאים. אני התחנכתי על כך שציונות פרושה לא רק לבוא לישראל, אלא להקים עם עובד. כלומר, שנעשה את כל המלאכה בעצמנו. יש קשיים בקליטת אקדמאים. היו תחזיות. אני התנוכחתי עם שר העבודה הקודם בכך. במשך שנה עסקו במחקרים האם ב-76 יהיה עודף אקדמאים או לא. אמרתי לו: למה לך זאת? בינתיים אנו חיים במצב של רווייה, ופה חוקרים. אמרתי לו: למה לך לחקור, נעשה את הכל למענם. אבל עד 72 נקלטו כולם, פחות או יותר. הרווייה והקשיים גברו ב-73 וביחוד אחרי מלחמת יום הכיפורים.

אני שואל את עצמי שאלה ואינני יחע את התשובה לה: איך נקיים את מדינת ישראל על 40% אקדמאים, כי גם הנוער שלנו הולך בדרך זאת. ואם אני להגיד לעולה שיהיה במקום מהנדס חרט, אז יש בודדים כאלה. הוא כל הזמן מזכיר שהוא אקדמאי, אבל אלה הם בודדים. בדרך כלל העולה רואה בזה ירידה במעמדו ובמקצועו, והוא כותב לחברו לא לבוא. וכשאני אומר לרופא כירורג שיהיה רופא כללי, אז הוא רואה בזה פגיעה במעמדו (י. יודיץ: אז שבבית חולים לא יעבדו 36 שעות ברציפות, אז יהיה מקום להרבה מאד רופאים) אענה לך על כך.

עד כה סדרנו את כל הרופאים, ואנחנו נותנים לבתי החולים הממשלתיים תשלום משכורת לשנה ולשנתיים לפני שהתקן ישנו. שנית, רופאים אינם צריכים לעבוד בשתי משרות, אז יהיה מקום לכל הרופאים. שלא יעבדו 20% רופאים פנסיונרים וכו'. שלא יעבדו פרופסורים שתי משרות, ואז זה יהיה אחרת.

לא פעם וועדי עובדים רואים בעולה התחרות. הפועל רוצה שעות נוספות, ואם בא עולה, אז אין שעות נוספות. יכול להיות שהפועל פוחד שהעולה יותר יודע ממנו, ויש לנו בעיות בלי סוף. אבל אנחנו הולכים בקו בכדי לא להקטין את העליה וכדי לקלוט את העולים וכדי שקליטה תקינה תהיה, כי היא תנאי ראשון לעליה, אז אנחנו עושים הכל כדי לקלוט את האקדמאיים במקצועם, או בחחומים קרובים למקצועם. מהנדס לא פעם הופך למורה פיזיקה וכו'. חסרים לנו הרבה אנשים במקצועות לא כל כך אטרקטיביים.

אתם אמרתם שאנחנו צריכים לעמיד אתגר בפני העולה, ביחוד התיישבותי. תאמינו לי, העליה מהמערב רואה לעצמה אתגר בהתיישבות. מדרום אמריקה נשארים לאחר שלוש שנים כ-20% בהתיישבות. מצפון אמריקה הם לא כל כך יציבים, אבל הם מחפשים חדש. העליה מברית המועצות ברובה הגדול התקלקלה. היא לא אוהבת עבודת-כפיים, בודאי לא קולקטיבים בכל מיני צורות, אבל אני יכול להגיד שיש שני נסיונות של גרעינים שהלכו להתנחלות. אחד לגולן ואחד לפיתחת רפיח, ששניהם גרעינים תעשייתיים.

לפני יומיים היה מכתב בעתון של יהודי מברית המועצות. הוא כותב על קליטת העליה. מה הוא רואה כאתגר? הוא רואה את האתגר המדעי התרבותי האיטלקטואלי של עולי ברית המועצות בישראל. ומה הם רוצים? שאנחנו נקים פה מכוני-מחקר שימושי. הם צודקים מבחינה זו כדי שנוכל לנצל את הכוחות האקדמאיים של עולי ברית המועצות. יש 30 אלף מדענים בברית המועצות שהם יהודים, והם אומרים שהם יתרמו למשק כל כך הרבה, עש שנהיה משק מייצא ידע של מוצרי המוח היהודי. אנחנו הולכים לקראת זה, אבל בצעדים זעירים, משום שאין לנו את האמצעים העצומים של מאות מליוני לירות. יש לנו קרן לקליטת מדענים, יש לנו קרן של יוזמות עוליים. והקימונו לא רק יוזמות פרטיות, אלא גם כמה קואופרטיבים של עולים גם בתחום של רופאי שיניים, מהנדסי בניין, תיאטרון באידיש שמאורגן כקואופרטיב. אנו תומכים בסופרים ואמנים, אבל אולי הכי קשה לקלוט זה אותם. אנחנו ייסדנו תזמורת בנחניה, בבאר שבע, ועוד.

היו"ר ש. ארבל:
קרית שמונה רוצה להקים מקהלה ותזמורת.
בבית ספר אין להם מורה למוזיקה כבר שנים.
אדרבא, אפשר להפנות לשם אמנים.

שר הקליטה, מר רוזן:
במוסד החינוכי בחבל בשור נתבקשתי לשלוח מורה למוסיקה. זה קרוב לבאר שבע, ועד עכשיו לא השגתי.

י. יודין:
יש אמנים עולים חדשים שגרים בבאר שבע ונוסעים יום יום לנתיבות ואופקים ועושים עבודה נפלאה.

שר הקליטה, מר רוזן:
אבל גרים בבאר שבע. זה כמו שהמורים מקרית שמונה גרים בראש פינה.
על כל פנים, אני רוצה שתראו את המציאות כמות שהיא. יש לנו אולפנים בקבוצים ששם ישנם עולים מברית המועצות. יש 30 מתנדבים מההתיישבות שעובדים בקרב העולים, ושהם יכולים להשפיע עליהם. יש לנו 3 מרכזי קליטה בקבוצים, שנחנו כבר תוצאות, אבל רובם הם מהמערב. יש תכניות של הסוכנות ויש פרויקטים של עולי מערב, להקים בבית שמש מרכז קהילתי של ישראל הצעירה. בקשר לעולי המערב, יש עוד תכניות, אבל בקשר לעולי המזרח - אין.

דברו על הסמכויות שלנו ואני רוצה לומר מלה על זה. היה לי פולמוס נורא בעחונות. אני חושב שמשרד השכון ומשרד העבודה בתוך מממלה ימצאו הסדר. אני רוצה להיות בעל-בית על התקציב ואני חושב שהדבר הזה ימצא את פתרונו. עוד לא התחלתי וכבר אמרתי לרבינוביץ: תן לי דירות ואני אריב איתך על דברים אחרים. עם משרד העבודה הקיימנו צוותים משותפים, הבעיות הן עם הסוכנות, ענין הסמכויות אנחנו קיימנו פגישות עם דולצ'ין ולמרות שיש לו תפישה הפוכה והוא רוצה את משרד הקליטה אצלו, אז לאחר שהוחלט, הוא אומר: אני יודע שהוחלט, ואני צריך למצוא הסדר. ואני מאמין שדולצ'ין רוצה בהסדר, ואנחנו נגיע להסדר בתוב וחתום, ויש מוסד תיאום שבין הסוכנות לממשלה שיקום ב-15 למאי, וניתן לזה את הגושפנקא. השאלה היא איך מקיימים הסכמים, ואני אומר שצריך לשמור על זה כל בוקר, ולא תמיד עם דולצ'ין. אני מברך על יוזמות, ולפעמים יש לאנשים יותר מדי יוזמות. אבל אלה הם החיים. כאשר זה לא ביד אחת, אז גם כשיש הסכם, אז זה תיאום, וכשיש תיאום, הוא לפעמים חורק.

יש לי אחריות מיניסטריאלית, ואני לא יודע תשובות לכל. החברה הישראלית צריכה לתת תשובות לכל, רק אם היא תיקח את עצמה לידיים ותהיה תמונה לא רק לשינויים בשיטת בחירות, אלא שינויים יותר מהותיים, חברתיים. שהישראלים הצעיר יראה בפניו אתגרים לאומיים בקליטת עליה, ערי פיתוח וכו'.

אמרתם שיש התחרות. באמת, הישראלי אוהב את העליה ולא אוהב את העולים, או לא מגלה הזדהות עם העולים. 50% מהישראלים לא באו במגע עם עולים. רוב ההתנגדות היא מהשכבות שרואות את עצמן בהתחרות, קודם כל, בדיור. בערי פיתוח יש הבנה, כי האדם יודע שהעולה בא ומחזק אותו. בערים הגדולות, הזוג הצעיר חושב שהעולה מקפח אותו, גום הסטודנט חושב שהעולה מתחרה איתו. אלה הן ההשקפות.

ואומר משהו לגבי ההטבות. את ההטבות שינינו בינואר, והוחלט על שינויים בוועדת הכספים. זאת אומרת, לא רק משרד האוצר שינה, אלא ועדה הכספים דנה על זה במשך חודשים. הגענו לכך, שהעולה יכול להביא מוצרים ללא מכס רק מארץ מוצאו. זאת אומרת, עולי רוסיה, בכלל לא. כלומר, זה מתייחס רק לארצות מערב. זה הוגבל במכונית לגודל מסוים, ולמשפחה אחת. יתר העולים יכולים לקבל שחרור ממס קניה על מוצרים מסוימים.

אינכם יודעים איזה מלחמה היחה על ההקטנת האלה. אתם צרצבים לדעת שאצל יהודי ארצות הברית שלוש או ארבע מכוניות במשפחה זה כמו אצלו טרנזיסטור. אותו עולה יורד ברמת חייו, גם למחוסר העבודה באמריקה יש מכונית, כי שם זה כמו לחם. אנחנו רוצים לפגוע בהם עוד יותר? אני חרד בפני זה.

הציעו לי לא פעם: תן לעולה שיקנה מה שהוא רוצה. כעת 20% מהעולים רוכשים מכוניות, בערך כמו בין הישראלים. אם אתן לכולם - אז מה יקרה? אני צריך להחליט שהעולה מארצות הברית לא יקבל מכונית. בכל ארץ הגירה הוא מקבל מכונית או מביא אותה ללא מכס. אני שואל, אם אנחנו רוצים להיות אחראים לזה שהעליה מארצות המערב שקטנה כבר כפי שקטנה, תרד עוד יותר? אפילו פסיכולוגית, זאת תהיה מכה נוראה. אני שואל אתכם ותאמרו אתם את התשובה. אני רוצה שתבינו את הספיקות שלנו. לא אנחנו לוחמם על זה, אבל אל נשכח שיש בסך הכל 13 אלף עולים מהמערב, והשנה אני עדיין לא רואה אותם. עם מה נישאר?

היו"ר ש. ארבל: בגלל זה אנחנו צריכים להציף את כל הארץ במכוניות? אנחנו מציפים את הארץ במכוניות

עם מספר לבן.

שר הקליטה, מר רוזן: כבוד היושבת ראש, אני לא אהיה הלוחם על זה כאשר נחשוב שאנחנו יכולים לסכך את זה. אני עומד מול השאלה, אם לסכך או לא.

עד כה סדרנו את כל הרופאים, ואנחנו נותנים לבתי החולים הממשלתיים תשלום משכורת לשנה ולשנתיים לפני שהתקן ישנו. שנית, רופאים אינם צריכים לעבוד בשחי משרות, אז יהיה מקום לכל הרופאים. שלא יעבדו 20% רופאים פנסיונרים וכו'. שלא יעבדו פרופסורים שתי משרות, ואז זה יהיה אחרת.

לא פעם וועדי עובדים רואים בעולה התחרות. הפועל רוצה שעות נוספות, ואם בא עולה, אז אין שעות נוספות. יכול להיות שהפועל פוחד שהעולה יותר יודע ממנו, ויש לנו בעיות בלי סוף. אבל אנחנו הולכים בקו בכדי לא להקטין את העליה וכדי לקלוט את העולים וכדי שקליטה תקינה תהיה, כי היא תנאי ראשון לעליה, אז אנחנו עושים הכל כדי לקלוט את האקדמאים במקצועם, או בתחומים קרובים למקצועם. מהנדס לא פעם הופך למורה פיזיקה וכו'. חסרים לנו הרבה אנשים במקצועות לא כל כך אטרקטיביים.

אתם אמרתם שאנחנו צריכים להעמיד אתגר בפני העולה, ביחוד התיישבותי. תאמינו לי, העליה מהמערב רואה לעצמה אתגר בהתיישבות. מדרום אמריקה נשארים לאחר שלוש שנים כ-20% בהתיישבות. מצפון אמריקה הם לא כל כך יציבים, אבל הם מחפשים חדש. העליה מברית המועצות ברובה הגדול התקלקלה. היא לא אוהבת עבודת-כפיים, בודאי לא קולקטיבים בכל מיני צורות, אבל אני יכול להגיד שיש שני נסיונות של גרעינים שהלכו להתנחלות. אחד לגולן ואחד לפיתחת רפיה, ששניהם גרעינים חששיתיים.

לפני יומיים היה מכתב בעתון של יהודי מברית המועצות. הוא כותב על קליטת העליה. מה הוא רואה כאתגר? הוא רואה את האתגר המדעי התרבותי האיטלקטואלי של עולי ברית המועצות בישראל. ומה הם רוצים? שאנחנו נקים פה מכוני-מחקר שימושי. הם צודקים מבחינה זו כדי שנוכל לנצל את הכוחות האקדמאיים של עולי ברית המועצות. יש 30 אלף מדענים בברית המועצות שהם יהודים, והם אומרים שהם יתרמו למשק כל כך הרבה, עש שנהיה משק מייצא ידע של מוצרי המוח היהודי. אנחנו הולכים לקראת זה, אבל בצעדים זעירים, משום שאין לנו את האמצעים העצומים של מאות מליוני לירות. יש לנו קרן לקליטת מדענים, יש לנו קרן של יוזמות עולים, והקימונו לא רק יוזמות פרטיות, אלא גם כמה קואופרטיבים של עולים גם בתחום של רופאי שיניים, מהנדסי בניין, תיאטרון באידיש שמאורגן כקואופרטיב. אנו תומכים בסופרים ואמנים, אבל אולי הכי קשה לקלוט זה אותם. אנחנו ייסדנו תזמורת בנתניה, בבאר שבע, ועוד.

היו"ר ש. ארבל:
קרית שמונה רוצה להקים מקהלה ותזמורת.
בבית ספר אין להם מורה למוזיקה כבר שנים.
אדרבא, אפשר להפנות לשם אמנים.

שר הקליטה, מר רוזן:
במוסד החינוכי בחבל בשור נתבקשתי לשלוח מורה למוסיקה. זה קרוב לבאר שבע, ועד עכשיו לא השגתי.

י. יודין:
יש אמנים עולים חדשים שגרים בבאר שבע ונוסעים יום יום לנתניה ואופקים ועושים עבודה נפלאה.

שר הקליטה, מר רוזן:
אבל גרים בבאר שבע. זה כמו שהמורים מקרית שמונה גרים בראש פינה.
על כל פנים, אני רוצה שתראו את המציאות כמות שהיא. יש לנו אולפנים בקבוצים ששם ישנם עולים מברית המועצות. יש 30 מתנדבים מההתיישבות שעובדים בקרב העולים, ושהם יכולים להשפיע עליהם. יש לנו 3 מרכזי קליטה בקבוצים, שנחנו כבר תוצאות, אבל רובם הם מהמערב. יש תכניות של הסוכנות ויש פרויקטים של עולי מערב, להקים בבית שמש מרכז קהילתי של ישראל הצעירה. בקשר לעולי המערב, יש עוד תכניות, אבל בקשר לעולי המזרח - אין.

גם פנימית וגם מחו"ל.

בקשר למיסים, יש דבר משונה. לעולה ניתנת אפשרות לרכוש מקררים ללא מיסים. יש מקרר ווסטינגהאוז שעולה 14 אלף לירות לאיש המרטי, וכשקונים אותו בדולרים זה עולה 4200 לירות. ברור שאותה עולה ילך לרכוש את המקרר הזה ולא של "אמקור" שעולה 4000 לירות. לו אפשר היה להגביל את הסכום לאיקס מסוים, וזה היה עוזר. צריך לשבת ולחשוב כיצד לקבוע איזה סכום גלובלי ואיתו לבוא לעולה ולומר לו: זה מה שאחה מקבל, וזהו. אם אתה רוצה לקנות ווסטינגהאוז, אז חא תוכל לקנות מכונית.

ח"כ ברעט: קבלתי מכתב וגם קראתי בעתון. לפני שנתיים או שלוש הפסקנו את כל ההטבות שניתנו לחוזרים. היום, כשאנחנו ירדנו לשפל המדרגה של עליה מארצות הרוחה, האם אין לשקול מחדש אפשרות של הטבות מסוימות (קריאות של ח"כ גרופר), אני לא מדבר על ההטבות כפי שהן ניתנו לפני שנים, כשהחוזר נחשב כעולה חדש, אבל בכל זאת, הטבות מסוימות והקלות מסוימות, אחרי שהאדם נמצא 10-15 שנה בחו"ל, אולי זה יעזור. לכן אני שואל אם שוקלים את זה במשרד הקליטה.

שר הקליטה, מר רוזן: השאלות שייכות למשרד השכון. לפי חוות הדעת של היועץ המשפטי יש אחריות מיניסטריאלית ויש אחריות ממשלתית. אני לא אחריות ממשלתית. אבל אני רוצה לומר, הוחלט אשתקד בוועדת השרים לענייני כלכלה לא להרשות בניה ציבורית, אבל לא הפסיקו את הבניה שהתחילו בה. לא פעם זה קשור עם תורמים שהתחייבו כלפיהם, ואי אפשר לוותר על הכסף או חבל לוותר על הכסף. לכן היו לנו גם קשיים באוניברסיטאות. אנחנו הפסקנו בניה באוניברסיטאות בסכומים עצומים, אבל לא יכולנו להפסיק במה שהוחל. יש וועדת ויסות ממלכתית בינמשרדית שהיא מחליטה. אני לא יכול להגיד לך אם היא תמיד מחליטה נכון לא נכון, ואולי יש מקום לבקורת, אבל את זה אתה צריך להפנות לשר השכון. אתה יכול להגיש שאילתא לשר השכון בעניין זה.

אם משרד השכון בנה פנטהאוזים? על כך אינני יודע תשובה. זה אתה צריך לשאול את שר השכון ולא אותי. תציג לו הצעה לסדר היום. אשר למקררים וגודל המקררים, נדמה לי שהדבר הוגבל.

עמית אהרן: עד ינואר יכול היה עולה לקנות גם מקרר שיצרו אותו בהולנד או בארצות הברית או בקנדה. כיום ההגבלה היא, שעולה יכול לקנות מוצרים אך ורק מארץ המוצא שלו. כלומר, אני לא מחייב את העולה מארצות הברית שיביא את הווסטינגהאוז איתו באירוק, הוא יכול להביא אותו או לקנות אותו פה. לגבי עולה מברית המועצות, אפילו אם יש לו דולרים, הוא לא יכול לקנות ווסטינגהאוז לדוגמא. רק תוצרת הארץ או תוצרת בריית המועצות.

שר הקליטה, מר רוזן: אשר לחוזרים. בשנת 67 - - (ח"כ כהן): מה עם המענקים לעולי צרפת) באו אלי התאחדות עולי צרפת ואמרו לי: יש לנו רעיון לחת נוסף על המענקים לעולי צרפת, גם מענקים מכספי הסוכנות. יש פה אמנם רעיון, אבל בצידו יש הרבה סימני שאלה. אני לא אומר שלא צריך לברר אותו, אבל אז נשאלת השאלה: למה רק להם? (ח"כ גרופר: לכולם) אז יהיו עולים שמקבלים יותר מאזרחים. אני, על כל פנים, מוכן עוד פעם לאזורר מחשבה כזאת.

בקשר לחוזרים: בשנת 68 נחנו לחוזרים את כל המענקים שאנחנו נותנים לעולים, כמעט. הדבר הזה לא השפיע השפעה מהותית. לא באו הרבה עולים. בסך הכל הגיעו כ-700 עולים. עשינו מחקר, באיזה מידה השפיעו ההטבות האלה, והתברר לנו שהחוזר חוזר לישראל אם הוא מוצא פה עבודה מתאימה במקצועו המיוחד, ואם עניין הילדים מסתדר. שנית, כאשר אנחנו מחליטים לחת, זה בודאי דוקר עיניים.

יאמרו אז: הוא ישב שמה, לא השתתף במלחמה, לי אין כלום, ולמה?
את אומרת, מאחר שזה לא השפיע ומאחר וזה קשור בניגודים חמורים
מאד, אז אנחנו לא מציעים לשנות זאת, אבל יש וועדה לחריגים. כל
חוזר יכול לפנות לוועדה, ואם היא מאשרת את המקרה הזה, בהתחשב
בנסיבות, אז היא נותנת מעט הטבות. זהו המצב, ואינני מציע לא לכם
ולא לנו לשנות אותו. תודה רבה לכם.

תודה רבה לשר ולחבר עוזריו.

היו"ר ש. ארבל:

ביום שני אין ישיבת וועדה, אבל ביום
רביעי וביום ששי כן תהיינה. בינתיים עומדים שני נושאים כהצעות לסדר
היום, ובאמצעותם נוכל להציע הצעות, למשרד הקליטה.